

Een tekst is pas klaar als hij gelezen is

Eerste certificaten Opleiding
Taalspecialisten uitgereikt

Op 12 juni 2009 vond de feestelijke certificering plaats van de eerste tranche cursisten voor de opleiding tot taalspecialist voor onderwijsadviseurs. In aanwezigheid van een afvaardiging van de stuurgroep van het landelijke Netwerk van Taalspecialisten hielden alle cursisten een presentatie over hun specialisatieonderwerp. Van de 19 onderwijsadviseurs die aan deze anderhalf jaar durende opleiding hebben deelgenomen, hebben 15 het certificaat daadwerkelijk in ontvangst genomen uit handen van Bernard Fransen, voorzitter van het bestuur van EDventure.

auteur: Joke Meijerink

Om 10.00 uur was het dan zo ver. De 19 cursisten van de Opleiding Taalspecialisten kwamen voor de tiende keer bijeen in een van de zalen van de Jaarbeurs in Utrecht. De aftrap werd verricht door cursusleider Tjalling Brouwer, die als zelfstandig taalspecialist werkzaam is en zijn sporen verdiend heeft in taalonderwijs(advies)land. Tjalling legde een taalkwestie voor, een terugkerend openingsonderdeel in de opleiding. Deze keer met de kop uit de Metro van die dag: “Geen boeken meer, maar games in de bieb.” Taalkwesties liggen voor het oprapen, is de stelling van de cursusleider. Ze zijn veelal bruikbaar om een discussie op gang te brengen. Harry Paus zette vervolgens uiteen waarom het zo bijzonder was, dat er vanaf nu gecertificeerde taalspecialisten in het onderwijsveld adviezen zullen gaan geven. De opleiding is voortgekomen uit de veranderende onderwijssituatie, waarin op veel scholen (opgeleide) taalcoördinatoren werkzaam zijn als interne taalspecialisten. De vragen die het onderwijsveld aan externe adviseurs stelt, worden steeds specialistischer van karakter en vergen een grote deskundigheid op het gebied van taalonderwijs. Dit gegeven was de directe aanleiding voor het opzetten van de Opleiding Taalspecialisten. De opleiding is het resultaat van een samenwerkingsproject van het Netwerk taalspecialisten, Edventure, SLO en het Lectoraat Educatieve Dienstverlening van INHolland. Hiermee wordt beoogd dat de kwaliteit van adviezen op het gebied van taalonderwijs beter gewaarborgd blijft. Daarna gaf Tjalling het startsein voor de presentaties. Het programma was zo opgezet, dat er drie blokken met presentaties zouden volgen, elk af te sluiten met een korte uitwisselingsronde. De praktijk bleek weerbarstiger. Er volgde vanaf dat moment een vrolijke estafette van 19 zeer onderhoudende, goed voorbereide en dito

“De vragen die het onderwijsveld aan externe adviseurs stelt, worden steeds specialistischer van karakter en vergen een grote deskundigheid op het gebied van taalonderwijs.”

uitgevoerde presentaties, die slechts twee keer werd onderbroken, namelijk een keer voor de koffie en een keer voor de lunch. Met volle mond praten tijdens die pauzes was toegestaan!

Taal in de zaakvakken

De eerste ronde presentaties had als overkoepelend thema ‘taal in de zaakvakken’. Dit thema is zeer actueel. Veel scholen doen pogingen - met uiteenlopende doelstellingen- deze leergebieden meer te integreren.

Dortie Mijs en Janneke Nieborg beten het spits af. Hun uitgangspunt was om uit drie WO-gebieden en -methodes overkoepelende thema's te genereren en die te koppelen aan passende doelen uit de taalmethode, zoals stellen, mondelinge vaardigheden en woordenschat. Om dit voor elkaar te krijgen, hebben ze een soort stappenplan gemaakt waarmee op jaarbasis, op themabasis en op lesbasis wereldoriëntatie en taal aan elkaar gekoppeld kunnen worden. Zoals ze het vertelden, dacht je: Een kind kan de was doen. Ze plaatsten hun aanpak in het kader van tijd-, kwaliteit- en leerwinst.

Cees Vermaat deed verslag van zijn studie naar mogelijkheden om de transfer van leesstrategieën te bevorderen. Hij heeft de aanpak van de nieuwe versie Goed Gelezen (GG) begrijpend en studerend lezen verbonden aan de aardrijkskundelessen uit

Geobas. In deze aardrijkskundemethode moeten kinderen regelmatig teksten lezen en informatie verwerken. De opbrengsten van zijn onderzoek zijn een schema waarin de GG-doelen en die van Geobaslessen zijn gekoppeld en een aangepast stappenplan voor lezen van aardrijkskundeteksten. Daarnaast heeft hij aanwijzingen opgesteld voor het gebruiken van de denkplaatjes uit GG en het inzetten van de didactische structuren uit GG. Al met al een beloftevolle aanpak die jammer genoeg nog niet in de praktijk getest is. Menno Koudenburg presenteerde een algemeen toepasbaar didactisch stappenplan voor de opbouw en uitvoering van WO-thema's, al dan niet vanuit een methode. Hij brak een lans voor taalzaakvakonderwijs waarin kinderen veel ruimte krijgen om *eigen vragen* te onderzoeken, naast de kennis die vanuit de kerndoelen geleerd moet worden. Op deze manier komt volgens hem de *intrinsieke motivatie* van kinderen om te leren goed tot zijn recht. Daarnaast leren kinderen taalvaardigheden *toe te passen* die hen met behulp van taal- en leesmethodes zijn aangereikt. De vierde presentatie plaatste het thema in het kader van meertalig onderwijs en wel in Friesland. Eelke Goodijk vertelde dat daar al een langere traditie bestaat van verschillende modellen voor twee- en drietalig onderwijs (Nederlands, Fries en Engels). Het uitgangspunt is consequente scheiding van voertalen, waarbij een

bepaalde verhouding tussen de hoeveelheid Fries, Engels en Nederlands wordt aangehouden. In eerste instantie werden de Fries- en Engelstalige dagdelen vooral gevuld met creatieve en beweeglijke vakken. Door de aanpak van verrijkend taalonderwijs in te voeren, heeft men meer mogelijkheden gevonden voor ‘content’ in de Engels- en Friestalige dagdelen. Dit heeft men gedaan door het Engels en Fries te koppelen aan (de doelen van) de zaakvakken. Overigens vindt dit plaats naast talig verrijkte zaakvaklessen in het Nederlands. Al met al is er in Friesland al veel positieve ervaring mee opgedaan en wordt het onderzoeksgegeven dat meertaligheid voor kinderen een toegevoegde waarde heeft, steeds meer door leraren (h)erkend. Presentatie vijf ging over de mogelijkheid om de ontwikkeling van bepaalde taalvaardigheden te koppelen aan het werken met webquests. Dit blijkt volgens Joost van Berkel goed te kunnen. Hij presenteerde een stappenplan voor het werken met webquests en de uitbreidingsmogelijkheden met betrekking tot de doelen van het stelonderwijs. Opvallend is dat nagenoeg elke presentatie duidelijk maakte, dat er veel taaldoelen uit de taalmethode gekoppeld kunnen worden aan de zaakvaklessen. Het betreft woordenschat, mondelinge en schriftelijke taalvaardigheden. Daarbij is soms ook nog onderscheid gemaakt in instructielessen en toepassingslessen. Nu de praktijk in met deze voorstellen!

“Opvallend is dat nagenoeg elke presentatie duidelijk maakte, dat er veel taaldoelen uit de taalmethode gekoppeld kunnen worden aan de zaakvaklessen.”

Begrijpend lezen en luisteren

Het volgende blok presentaties omvatte de verdiepingsonderwerpen begrijpend lezen en luisteren.

De eerste in de reeks betrof de mogelijkheden begrijpend leesonderwijs aan te bieden zonder methode. Dit was een co-productie van Inouk Boerma, Anita Manders en Marjolein Markhorst. Op een vrolijke, luchtige wijze gaven zij door middel van foto's de voorwaarden voor begrijpend lezen aan. Dit zou zo een mooie intro kunnen zijn voor een studiemiddag voor leraren. In hun onderzoek hebben ze drie leermiddelen onderzocht, waarbij ze steeds gekeken hebben naar de bijdrage die deze zouden kunnen leveren aan het begrijpend leesonderwijs. Het betrof Nieuwsbegrip, Kidsweek junior met de bijgeleverde opdrachtkaarten en de zaakvakmethode Brandaan (geschiedenis). Hierbij werden kerndoelen en actuele inzichten met betrekking tot begrijpend lezen vergeleken met deze leermiddelen. Al met al een boeiende presentatie, met een hoog gehalte aan praktische gebruiksmogelijkheden. De genoemde materialen bieden volgens hen zeker mogelijkheden om te gebruiken voor begrijpend leesonderwijs. Nieuwsbegrip kan qua didactiek zonder meer gebruikt worden, maar dekt niet alle tussendoelen en kerndoelen. Voor Kidsweek en Brandaan zijn heldere aanbevelingen en aanpassingen geformuleerd.

Kern van hun betoog was, dat de intrinsieke motivatie van kinderen zeker gebaat is bij het gebruiken van deze materialen voor begrijpend leesonderwijs.

Presentatie 7 was een uiteenzetting van het project Interesse Verbredend Lezen, verzorgd door Marina Wijnen. Kern van deze aanpak is dat kinderen betere lezers kunnen worden, als ze in de gelegenheid worden gesteld te lezen over onderwerpen die hen echt interesseren. Het blijkt dat het aanboren van interesses van kinderen en het echt accepteren en erkennen van die interesses de grootste en lastigste opdracht is voor leraren. Vooral daar waar kinderen niet van huis uit kennis over de wereld en een nieuwsgierige houding meekrijgen, wordt van leraren gevraagd juist deze te ontwikkelen. In het project is dit een van de leerkrachtvaardigheden waar aan gewerkt kan worden.

Ria Vermeulen deed verslag van haar traject met enkele leraren rond de leerkrachtvaardigheid hardopdenkend voordoen. Ze had zich verdiept in het boek *Hardopdenkend leren lezen* van Jeffrey Wilhelm en liet ons aan de hand van videobeelden zien, hoe leraren in de praktijk met deze didactiek gingen oefenen en mooie interacties bij kinderen ontlokten. Ze gaf daarmee ook meteen het nut en de noodzaak aan van het inzetten van video bij de implementatie van een nieuwe didactiek die leunt op interactievaardigheden van leraren.

De negende presentatie was van Ellen Joosten over de uitdaging om met een grote stichting in Zeeland, die onderwijs verzorgt voor kinderen met een verstandelijke, lichamelijke en meervoudige handicap, het leesonderwijs een kwaliteitsimpuls te bieden. De doelstelling: naar een zo hoog mogelijk niveau van functionele geletterdheid.

In dit blok was Karin Strelitski hekkensluitster. Ze hield met een wel heel geavan-

ceerde en vrolijk makende powerpointpresentatie een pleidooi voor meer aandacht voor de ontwikkeling van luistervaardigheid bij peuters in kinderdagverblijven en peuterspeelzalen. Omdat de opleiding voor leidsters primair gericht is op ‘zorg’ in plaats van op opvoeding, is het van belang in de advisering van peuter- en leidsters van kinderdagverblijven dit taalontwikkelingsaspect nadrukkelijk voor het voetlicht te brengen.

Stelonderwijs

Het derde blok presentaties was geheel gewijd aan het stelonderwijs.

In een gezamenlijke powerpoint zette Nicolet Korenblik eerst de ‘state of the art’ van de didactiek neer en gaf ze een schets van de gangbare praktijk met de tekortkomingen daarin uiteen. Daarna volgde een vijftal verbetervoorstellen vanuit verschillende invalshoeken, die deels ook in de praktijk zijn uitgetoetst. Zo zette José Schardijn helder uiteen welke didactische structuren vanuit Structureel Coöperatief Leren geschikt zijn, om effectief in te zetten in de verschillende fases van het schrijfproces. Hiermee presenteerde ze enkele realistische handvatten voor de praktijk om de gewenste interacties over het schrijfproduct in wording tussen leerlingen en leraren vorm te geven.

Femke Klomp heeft onderzocht hoe de stellingen in zeven nieuwe taalmethodes zich verhouden tot de gewenste didactiek. De conclusies liegen er niet om: de voorgestelde stellingen komen op essentiële kenmerken tekort. Vervolgens heeft ze zeven richtlijnen opgesteld om de stellingen ‘te pimpen’.

Als derde in de reeks gaf Nicolet Korenblik aan, dat de komst van het digitale schoolbord een uitgelezen kans is om de werkwijze van de klassikale tekstbe-

“Het blijkt dat het aanboren van interesses van kinderen en het echt accepteren en erkennen van die interesses de grootste en lastigste opdracht is voor leraren.”

spreking nieuw leven in te blazen. Deze aanpak, die we kennen uit het boek ‘Taal leren op eigen kracht’, is met dit moderne middel eenvoudig uit te voeren. De leraar dient daarvoor wel de juiste interactievaardigheden te hanteren, die Nicolet ook verhelderde.

Tanja Guiaux brak in haar presentatie een lans voor ‘peer response’ in het stelonderwijs. Deze aanpak sloot aan bij de slogan: een tekst is pas klaar als hij gelezen is. Peer response houdt in dat kinderen elkaars schrijfproducten lezen. Kinderen leren positieve feedback te geven en te krijgen. Het werken met herschrijven van tussenproducten op basis van tips van ontwikkelingsgelijken maakt de schrijfpdracht direct al functioneler en betekenisvoller. Ook blijkt dat kinderen meer plezier krijgen in schrijven, wat een belangrijk kerndoel is.

Eveline Houdijk en Mia Verstegen sloten dit blok op ludieke wijze af. Ze lieten het publiek aan den lijve het succes van de moderne schrijfdidactiek ervaren. Vaardige taalonderwijsadviseurs als zij zijn, combineerden ze een goede, voorbereide omgeving met het gebruiken van de actualiteit en ze creëerden daarmee een zeer betekenisvolle context voor een absoluut motiverende schrijfpdracht. Aan het eind van de opdracht kreeg iedere deelnemer uit handen van zijn of haar medecursist een bedankbriefje voor hun aandeel van die dag. En passant vertelden Eveline en

Mia ook over de ontwikkeling van hun opdrachtenwaaier voor stelopdrachten die meer voldoen aan de eisen van deze tijd.

Slotakkoord

In het slotakkoord van deze dag sprak Tjalling Brouwer voor de cursisten een passende laudatio uit. Iedereen herkende zich in de gevatte karakteristieken. Uit handen van Bernard Fransen, voorzitter van het bestuur van EDventure, kreeg men het certificaat. Van ondergetekende kreeg iedereen een bos bloemen. Natuurlijk kregen alle deelnemers ook een exemplaar van de publicatie ‘Taalpecialisten aan het werk’, met daarin een door hen zelf geschreven artikel over hun specialisatie. En zo eindigde deze bijzonder inspirerende en toch ook wel een heel klein beetje vermoeiende dag met voornamelijk blij en opgeluchte gezichten. Zelfs bij de afsluitende borrel werd nog druk doorgepraat over de inhoud, dan wel de vormgeving van de stuk voor stuk geslaagde presentaties.

Joke Meijerink is lid van de Stuurgroep Taalpecialisten.
jmeijerink@hetabc.nl